

ฐานข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมน อำเภอคำชะโนด จังหวัดยโสธร

ฐานข้อมูล
ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
โดย
องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมน
อำเภอ คำเขื่อนแก้ว จังหวัด ยโสธร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 57 รัฐต้อง (1)อนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ แก่คนไทย สามารถปรับ ประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค

กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมน ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้จัดทำโครงการสำรวจฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น ต่อไป ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้าน คิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแก้ปัญหา เป็นทั้ง สติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางการดำเนินชีวิตใน วงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ใน หลายวิชา ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้จำแนกไว้รวม 10 สาขา คือ

1. **สาขาเกษตรกรรม** หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามาบนพื้นฐาน คุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตร เป็นต้น
2. **สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค)** หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อ เชลลการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทาง เศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่นการรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มหัตถกรรม และอื่นๆ เป็นต้น
3. **สาขาการแพทย์ไทย** หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและ รักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทาง ด้านสุขภาพและอนามัยได้
4. **สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
5. **สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน** หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการ การค้าการสะสมและบริการกองทุน และธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและ โภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน
6. **สาขาสวัสดิการ** หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกัน คุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

/7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง.....

7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะ สาขาต่างๆเช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

8. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารการจัดการดำเนินงาน ด้านต่างๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มี ความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ดี หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

9. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงาน เกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

10. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และ ปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนาความ เชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่า ให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักศาสนา การบวช

-3-

ฐานข้อมูล

ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ข้อมูลเกี่ยวกับศาสนสถาน

ลำดับ ที่	ชื่อวัด	หมู่ที่	ชื่อเจ้าอาวาส ปัจจุบัน	จำนวนพระสงฆ์ ปัจจุบัน	จำนวนสามเณร ปัจจุบัน
1	วัดบ้านมะพริก	5	พระมหาธีระโรจน์ ทองที	5	-
2	วัดบ้านโพนสิม	4	พระอธิการสุภ อามัสโส	2	
3	วัดบ้านทุ่งมน	3	พระอธิการบุญเพ็ง อนุโลโย	3	
4	วัดป่าพุทธรักษา	3	พระครูวินัยธร จิตติธัมโม	2	
5	วัดบ้านเหล่าโป	2	พระอธิการบุญหอม บุญญาโร	7	
6	วัดบ้านโชน	1	พระอธิการบุญหอม บุญญาโร	2	
7	วัดป่าบ้านโชน	8	พระนพคุณ อัสสโม	2	
8	วัดป่าบ้านดู่	6	พระอธิการบรรเทา ธมฺมจาโร	1	-
9	วัดป่าเทพจำลอง	7	พระมาชัย จิตติธัมโม	3	

ฐานข้อมูล ณ วันที่ 30 ตุลาคม 2563

-4-

ข้อมูลปฏิทินกิจกรรมประจำปี ศาสนา และกิจกรรมด้านวัฒนธรรม

ว/ด/ป ที่จัดกิจกรรม	ชื่อกิจกรรมประเพณี	สถานที่จัดกิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	บุคคลหน่วยงานที่ รับผิดชอบ	หมายเหตุ
1 มกราคม	ทำบุญขึ้นวันปีใหม่	วัดต่างๆในพื้นที่ตำบล	ตักบาตร ข้าวสาร อาหารแห้ง ฟังธรรม	ผู้นำพื้นที่ ประชาชนในพื้นที่	
ระหว่าง ก.พ. มี.ค.	วันมาฆบูชา	วัดต่างๆในพื้นที่ตำบล	ทำบุญตักบาตร ฟัง ธรรม ปฏิบัติธรรม และบำเพ็ญ ประโยชน์ เวียนเทียน	ผู้นำพื้นที่ ประชาชนในพื้นที่	
ระหว่าง พฤษภาคม	วันวิสาขบูชา	วัดต่างๆในพื้นที่ตำบล	ทำบุญตักบาตร ฟัง ธรรม ปฏิบัติธรรม และบำเพ็ญ ประโยชน์ เวียนเทียน	ผู้นำพื้นที่ ประชาชนในพื้นที่	
13 -16 เมษายน	ประเพณีวันสงกรานต์	วัดต่างๆในพื้นที่ตำบล	จัดกิจกรรมสรงน้ำ พระและรดน้ำขอพร ผู้สูงอายุ	ผู้นำพื้นที่ ประชาชนในพื้นที่	
พฤษภาคม - มิถุนายน	ประเพณีบุญบั้งไฟ	พื้นที่ตำบล	ทำพิธีขอฝน	ผู้นำพื้นที่ ประชาชนในพื้นที่	
กรกฎาคม	วันอาสาฬหบูชา ประเพณีวันเข้าพรรษา	วัดต่างๆในพื้นที่ตำบล	ทำบุญตักบาตร ฟัง ธรรม ปฏิบัติธรรม และบำเพ็ญ ประโยชน์ และแห่ เทียนพรรษา เวียนเทียนตอนเย็น	ผู้นำพื้นที่ ประชาชนในพื้นที่	
ตุลาคม	ประเพณีออกพรรษา	วัดต่างๆในพื้นที่ตำบล	ทำบุญตักบาตร ฟัง ธรรม ปฏิบัติธรรม และบำเพ็ญ ประโยชน์	ผู้นำพื้นที่ ประชาชนในพื้นที่	
พฤศจิกายน	ประเพณีลอยกระทง	พื้นที่ตำบล	จัดกิจกรรมให้ ประชาชนในพื้นที่ได้ ทำกระทงไปลอยที่ แม่น้ำเพื่อเป็นการ ขอขมาแม่น้ำ	ผู้นำพื้นที่ ประชาชนในพื้นที่	
พฤศจิกายน	ประเพณีบุญมหากรรม	วัดต่างๆในพื้นที่ตำบล	ถวายทอดมหากรรม	ผู้นำพื้นที่ ประชาชนในพื้นที่	

-5-

ข้อมูลด้าน ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลำดับที่	ประเพณี/วัฒนธรรม	ประวัติความเป็นมา	ระยะเวลา	สถานที่
1	วันมาฆบูชา	เป็นวันพระพุทธศาสนาที่สำคัญอีกวันหนึ่ง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่า เป็นวันเกิดพระธรรม ถือเป็นวันที่พระพุทธเจ้า ได้ประกาศหลักธรรม คำสั่งสอนของพระองค์ เพื่อให้พระอรหันต์ทั้งหลายที่มาประชุมกันในวันนั้น นำไปเผยแผ่ วันมาฆบูชา เป็นวันบูชาพิเศษ	วันมาฆบูชา ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3	
2	วันวิสาขบูชา	นับว่าเป็นวันสำคัญสากลทางพระพุทธศาสนา สำหรับชาวพุทธทุกนิกายทั่วโลก เป็นวันหยดราชากรในหลายๆ ประเทศ เนื่องจากเป็นวันคล้ายวันที่เกิดเหตุการณ์สำคัญที่สุดในพระพุทธศาสนา 3 เหตุการณ์ ได้แก่ การประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธโคดม ซึ่งทั้ง 3 เหตุการณ์นี้ได้เกิดขึ้นตรงกัน ณ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 หรือวันเพ็ญแห่งเดือนวิสาขะ (ต่างปีกัน) ชาวพุทธจึงถือว่าเป็นวันที่รวมการเกิดเหตุการณ์อันน่าอัศจรรย์ยิ่ง และเรียกการบูชาในวันนี้ว่า วิสาขบูชา ย่อมาจาก วิสาขปุณณมีบูชา หมายถึง การบูชาในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ	วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6	
3	วันอาสาฬหบูชา	คือวันที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประกาศพระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก หลังจากตรัสรู้ได้ 2 เดือน โดยแสดงปฐมเทศนาโปรดพระปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ได้แก่ พระโกณฑัญญะ พระวชิระ พระภัททิยะ พระมหานามะ และพระอัสสชิ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี แคว้นมคธ จนพระอัญญาโกณฑัญญะได้บรรลุธรรม และขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา จึงถือว่าวันนี้มีพระรัตนตรัยครบองค์สามบริบูรณ์ครั้งแรกในโลก คือ มีทั้งพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ซึ่งเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นก่อนพุทธศักราช 45 ปี	15 ค่ำ เดือน 8	
4	วันเข้าพรรษา	เป็นวันพระพุทธศาสนาที่สำคัญอีกวันหนึ่ง ที่พระสงฆ์ต้องอยู่ประจำ ณ วัดใดวัดหนึ่งระหว่างฤดูฝน พระพุทธเจ้าจึงทรงวางระเบียบการจำพรรษาให้พระภิกษุอยู่ประจำที่ตลอด 3 เดือน ในฤดูฝน คือ เริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ของทุกปี เรียกว่า “บุริมพรรษา”	แรม 1 ค่ำ เดือน 8	

-6-

ข้อมูลด้าน ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลำดับที่	ประเพณี/วัฒนธรรม	ประวัติความเป็นมา	ระยะเวลา	สถานที่
5	วันออกพรรษา	เรียกว่าอย่างหนึ่งว่า “วันปวารณา” หรือ “วันมหาปวารณา” คือวันที่ พระสงฆ์ทำปวารณากรรม คือเปิดโอกาสให้ เพื่อน พระภิกษุว่ากล่าวตักเตือนกันด้วยเมตตาจิตได้ เมื่อได้ เห็นได้สงสัย ในพฤติกรรมของกันและกัน	วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11	
6	ประเพณีลอยกระทง	ประวัติวันลอยกระทง นั้น ไม่มีหลักฐานระบุแน่ชัดว่า เริ่มตั้งแต่เมื่อใด แต่เชื่อว่าประเพณีนี้ได้สืบทอดกันมา ยาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง เรียกประเพณีลอยกระทงนี้ว่า "พิธีจองเปรียง" หรือ "การลอยพระประทีป" และมีหลักฐาน จากศิลาจารึกหลักที่ 1 กล่าวถึงงานเผาเทียนเล่นไฟว่าเป็นงานรื่นเริงที่ใหญ่ที่สุดของกรุงสุโขทัย ทำให้เชื่อกันว่างานดังกล่าวน่าจะเป็นงานลอยกระทงอย่าง แน่นนอน ในสมัยก่อนนั้นพิธีลอยกระทงจะเป็นการ ลอยโคม โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงสันนิษฐานว่า พิธีลอยกระทงเป็นพิธีของพราหมณ์ จัดขึ้นเพื่อบูชาเทพเจ้า 3 องค์ คือ พระอิศวร พระนารายณ์ และพระพรหม ต่อมาได้นำพระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้อง จึงให้มีการชักโคม เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ และลอยโคมเพื่อ บูชารอยพระบาทของพระพุทธเจ้า	ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12	
7	ประเพณีบุญมหาถิน	ถินมีกำหนดระยะเวลาถวาย จะถวายตลอดไปเหมือนผ้าชนิดอื่นมิได้ ระยะเวลาที่มีเพียง 1 เดือน คือตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ไปจนถึงวัน ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 (วันเพ็ญเดือน 12) ระยะเวลานี้เรียกว่า ถินกาล คือ ระยะเวลา ทอดถิน หรือ เทศกาลทอดถิน	เดือนพฤศจิกายน	

-7-

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านเกษตรกรรม

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
1.	สวนเกษตร	นายจรูญ แสงแก้ว	161 ม. 2 ต.ทุ่งมน
2.	สวนเกษตร	นางสุรรัตน์ พรหมจันทร์	47 ม.1 ต.ทุ่งมน
3.	สวนเกษตร โคก หนอง นา	นายธนพงษ์ เขาทอง	186 หมู่ 7 ต.ทุ่งมน

ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
1.	เครื่องจักสานด้วยไม้ไผ่	นายดี นามภา	175 ม.7ต.ทุ่งมน
2.	จักสานไม้ไผ่	นายสิริบุรณ์ สว่างแสง	7 ม. 1 ต. ทุ่งมน
3.	จักสานตะกร้าพลาสติก	นางยุพา พิจารณ์	172 ม. 2 ต.ทุ่งมน
4.	จักสานไม้ไผ่	นายทลอน ไกยราช	209 ม. 9 ต.ทุ่งมน

ด้านการแพทย์ไทย

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
1.	ยาสมุนไพร	นางทา แสงแก้ว	72 ม.7ต.ทุ่งมน
2.	นวดแผนไทย	นางวิลาวัณย์ วัชรรัตน์โสธร	219 ม.2 ต.ทุ่งมน

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่

-8-

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านศิลปกรรม

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
1.	รำวงย้อนยุค คณะหนูจร ย้อนยุค	นางหนูจร น้าภา	175 ม.7 ต. พังมน
2.	รำวงชาวบ้าน	นายช้าง ตาซื่อ	23 ม.2 ต. พังมน
3.	เป่าแคน	นายคำกอง สีดาจิตร	79 ม. 4 ต.พังมน

ด้านศาสนา วัฒนธรรม

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
1.	พราหมณ์สู่ขวัญ	นายสันต์ แสงแก้ว	ม.3 ต. พังมน
2.	พราหมณ์สู่ขวัญ	นายจำปา มิ่งขวัญ	160 ม.5 ต. พังมน
3.	พราหมณ์สู่ขวัญ	นายวิไลย์ สว่างแสง	212 ม.1 ต.พังมน

ภูมิปัญญาด้าน เกษตรกรรม
สวนเกษตร
นางสุรรัตน์ พรหมจันทร์

ภูมิปัญญาด้านการแพทย์ไทย
ทำยาสมุนไพร
นางทา แสงแก้ว

ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม
 รำวงย้อนยุค คณะหนองจร ย้อนยุค
 นางหนองจร น้าภา

ภูมิปัญญาด้านศาสนา วัฒนธรรม
 พราหมณ์สู่ขวัญ
 นายสันต์ แสงแก้ว

ภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
จักรสานตะกร้าพลาสติก
นางยุพา พิจารณ์

ภูมิปัญญาด้าน เกษตรกรรม
สวนเกษตร โคก หนอง นา
ท่านกำนัน ธนพงษ์ เขาทอง

ภูมิปัญญาด้าน เกษตรกรรม
สวนเกษตร โคก หนอง นา
ท่านกำนัน ธนพงษ์ เขาทอง

